

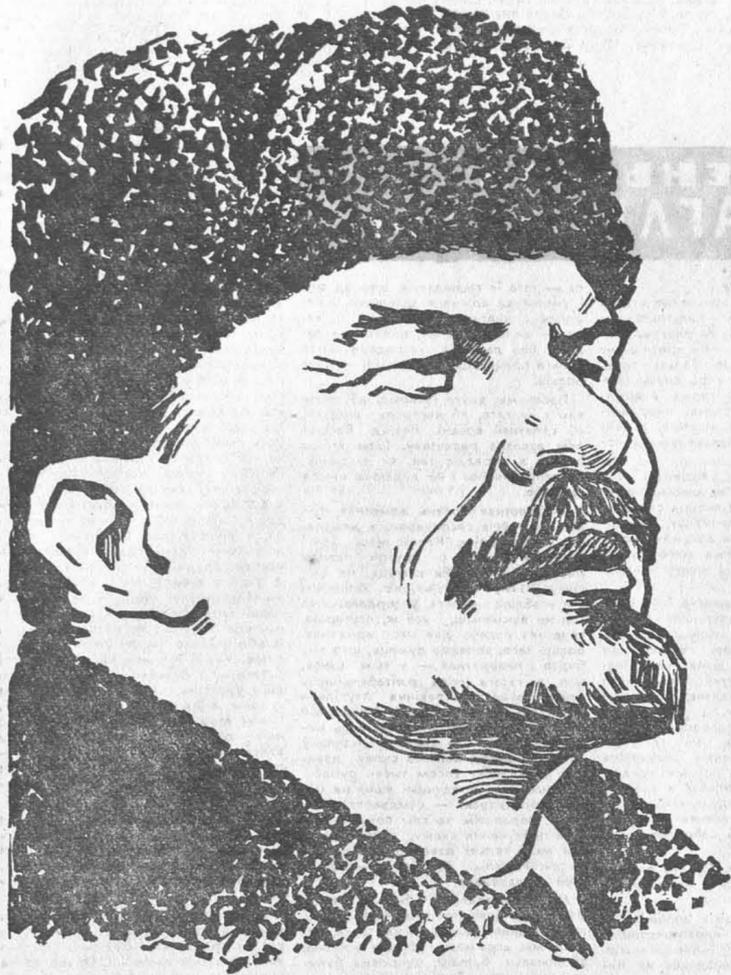
ДЗЕЯЧЫ ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА! ЗМАГАЙЦЕСЯ ЗА ПАРТЫІНАСЦЬ І НАРОДНАСЦЬ, ВЫСОКУЮ ІДЭЙНАСЦЬ І МАСТАЦКАЕ МАЙСТЭРСТВА ТВОРАЎ! ЯРЧЭЙ АДЛЮСТРОЎВАЙЦЕ ВЕЛІЧ І ПРЫГАЖОСЦЬ ГЕРАІЧНЫХ СПРАЎ САВЕЦКАГА НАРОДА, БАРАЦЬБУ ЗА ПЕРАМОГУ КАМУНІСТЫЧНЫХ ІДЭАЛАЎ!

З Заключэння ЦК КПСС да 48-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Літаратура і Мастацтва

Год выдання 34-ы
№ 89 [2038]
5 лістапада 1965 г.
ПЯТНІЦА
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНнікаў БССР

НАШ ЛЁС, НАШ СЦЯГ, НАША НАТХНЕННЕ

Гэтае свята падобнае на іншыя святы з нашага чырвонага календара: дэманстрацыі і шоды, мора пунсоўных сцягаў і медзь паходных аркестраў, усплэскі песень і феерверк салотаў, гуляні на вуліцах і плошчах і сустрэчы за бяседным сталом... Але яно — свята незвычайнае, як тыя падзеі, што ўвасобіліся ў ім.

Што такое Вялікі Кастрычнік, здаецца, лепш за ўсё ведае самаўзрунае школьнае маленства: на пытанне настаўніка яно можа без запінкі даць «вычарпальны» адказ з дзесятка-другога слоў. Ды вось чалавек сталее, і чым больш ён задумваецца над сэнсам таго, што адбылося ў кастрычніцкія дні семнаццаціга года, тым больш губляецца перад неабдымнасцю гэтай з'явы і яе бадай што непадуладнасцю простаму чалавечаму розуму. Напэўна, не адзін публіцыст — аўтар кастрычніцкай тэмы ў роспачы спыняў сваё перо, баючыся збліцца на школьную павярхоўнасць і агульшчыню. Бо калі па-сапраўднаму зразумець сэнс і значэнне Вялікага Кастрычніка, трэба перадумаць усю шматвекавую гісторыю вызваленчай барацьбы народаў, скандэсановае энэргія якой выбухнула на прасторы нашай Радзімы і з новай сілай халямі пакацілася па ўсім свеце. Трэба сягнуць думкай у заўтрашні дзень чалавечства: там яшчэ «сонечны край непачаты» новых ператварэнняў пад сцягам кастрычніцкіх ідэй.

На лістах календара побач з традыцыйным леталічэннем мы вядзем другі падлік: колькі гадоў пражыта з таго моманту, калі над светам прагрымелі легендарныя залпы «Аўроры». Гэта — верставыя слупы на дарозе чалавечства ў будучыню, азоранай святлом Вялікага Кастрычніка. І няхай на тым баку лічачы наш календар прэтэнцыйным — ад гэтага гісторыя не спыніць свой поступ і не перастае існаваць той факт, што з перамогай у нашай краіне сацыялістычнай рэвалюцыі пачалася новая эра ў развіцці чалавечага грамадства. Сёння ўжо звыш мільярда людзей на зямным шары будуць жыць па нашаму прыкладу, на сацыялістычных асновах. А магутны рух каланіяльных народаў за вызваленне, які ўзрывае сям'я падмуркі імперыі? Хіба ў ім не адбіваецца наш рэвалюцыйны пафас?

Савецкія людзі ганарыцца авангарднай роллю сваёй краіны і шыра радуюцца кожнай новай перамозе на шляху народаў да вызвалення, да новага жыцця. У гэтыя святочныя дні мы з асаблівай сілай перажываем паўчыцкі братэрскія яднанні з працоўнымі сацыялістычнымі краінамі, з мужнімі партызанамі Паўднёвага В'етнама, з усім бязмежным фронтам барацьбы за мір, дэмакратыю і сацыялізм. Натхняльна гучаць над светам словы кастрычніцкіх заклікаў нашай партыі, прасякнутыя інтэрнацыянальнымі ідэямі:

— Народы краін сацыялізма, народы, якія вядуць нацыянальна-вызваленчую барацьбу, працоўныя ўсяго свету! Аб'яднуйце свае намаганні ў барацьбе супраць імперыялізму і каланіялізму, за нацыянальнае вызваленне, за мір, дэмакратыю і сацыялізм!

Маяк Вялікага Кастрычніка тым ярчэй сьвечыць над зямлёю, што ідзі камунізму ўсё больш поўна ўвасобляюцца ў нашай краіне ў рэальныя справы. Выраўца за нейкае паўстагоддзе з вэкавенчай адсталасці і цемнаты, стаць сцягнотым прагрэсу і цывілізацыі — што можа больш пераканаўча засведчыць жыццяздольнасць і невычарпальны творчыя сілы сацыялістычнага ладу! Прычым людзі ведаюць і памятаюць, што нам увесь час даводзіцца адной рукой трымаць плуг, другой — віноўку: стары свет не міруся і не хоча змяніцца з існаваннем нашай краіны. Спустахальныя войны паглынаюць не толькі плён працы савецкага народа, яны адабралі ў нас мільёны жыццяў.

Шлях Вялікага Кастрычніка — гэта шлях самаахвярнага барацьбы і тытаніч-

най працы. Такі наш час, што заўтрашні дзень чалавечства аплочваецца вялікай цаною. Але мета, у імя якой ідзе барацьба, стаючыца ўсё бліжэй, і ніколі гістарычныя аптымізм не быў такой пануючай думай і рысай эпохі, як сёння.

Вялікі Кастрычнік — наш лёс, наш сцяг, наша натхненне. Вернасць яму і веру ў яго ідэалы савецкі народ пранёс праз усё выпрабаванні. Самае большае з гэтых выпрабаванняў — Вялікая Айчынная вайна асабліва ярка паказала, што значыць для савецкага чалавека справа Камуністычнай партыі, гэтыя дніямі, перад Кастрычніцкімі святамі, савецкі народ ушаноўваў памяць неўміручага подзвігу абаронцоў Брэсцкай крэпасці, якой прысвоена званне Героя. Брэсцкая эпапея — адна з самых бліскучых, але ў той жа час і звычайных, характэрных старонак барацьбы з азярзлым фашызмам.

На жаль, мы яшчэ вымушаны напамінаць таму-сяму, чым скончыліся гітлераўскія намеры, яшчэ не адпала патрэба трымаць у адной руцэ віноўку. Гэта вымагае ад нас лішніх сіл, але не можа стрымаць наш упэўнены крок на галоўным напрамку, у імя чаго мы і штурмавалі кастрычніцкімі днямі стары свет. Вялікі Кастрычнік нарадзіўся, каб будаваць новае жыццё, ствараць матэрыяльны і духоўныя каштоўнасці, патрэбныя чалавеку і вартыя яго. Галоўная мэта Камуністычнай партыі — дабрабыт і шчасце людзей, росквіт эканомікі і культуры, выхаванне новага чалавека, якому працаваць і жыць у камуністычным грамадстве.

Багаты спадчынымі працоўнымі здзяйсненнямі святочны рапарт беларускага народа. Скажыце хоць бы, што прамысловасць рэспублікі на восем месяцаў раней тэрміну выканала заданні сямігадовага плана. За час сямігагодкі ў рэспубліцы пабудавана больш трохсот буйных прамысловых прадпрыемстваў і цэхаў, Беларусь стала краем хіміі і нафты, электронікі і радыётэхнікі — гэта ў дадатак да тых многіх новых галей прамысловасці, што ўзніклі ў рэспубліцы за гады Савецкай улады. Набірае разгон сельская гаспадарка рэспублікі, Калгасны селянства заваявалі сёлета новай ружыцы.

У цесным усенародным страі, які сама актыўна ўдзельнікі камуністычнага будаўніцтва, ідуць працоўнікі літаратуры і мастацтва, навукі і культуры — наша спадчына інтэлігенцыя. Яна ўзялічае творчыя геніі чалавека, разнаволеннага Кастрычнікам, верай і прудай служыць ідэям роднай партыі. Да глыбіні яе сэрца пранікаюць заклікі Цэнтральнага Камітэта партыі:

— Дзеячы літаратуры і мастацтва! Змагайцеся за партыйнасць і народнасць, высокую ідэінасць і мастацкае майстэрства твораў! Ярчэй адлюстравайце веліч і прыгажосць гераічных спраў савецкага народа, барацьбу за перамогу камуністычных ідэалаў!

— Работнікі друку, радыё і тэлебачання, выдавецтваў і культурна-асветных устаноў! Актыўна дапамагайце партыі выхоўваць працоўных у духу марксізма-ленінізма, савецкага патрыятызму і пралетарскага інтэрнацыяналізму!

Светлінае Кастрычніцкае свята савецкі народ сустракае ў атмасферы працоўнага ўздыму, выкліканага падрыхтоўкай да чарговага, XXIII з'езда Камуністычнай партыі, які намяціць перспектывы развіцця краіны на бліжэйшыя пяцігоддзе. Дастанутыя нам перамогі служаць надзейнай стартвай пляцоўкай для новага ўздыму эканомікі і культуры. Партыя і Савецкі ўрад забяспечваюць усё меры, каб энтузіязм народа прыносіў найбольшы плён. Выключнае значэнне ў гэтым сэнсе маюць разнінкі савецкага і вераснёўскага Пленумаў ЦК КПСС, прасякнутыя пафасам рэвалюцыйнай творчасці.

Вялікае шчасце жыць і працаваць пад сцягам Вялікага Кастрычніка, у імя ажыццяўлення ленінскіх ідэй, у імя камунізма, які ўсталявае на зямлі самае справядлівае грамадства!

ВЕРНАЯ ТЭМА

Кастрычнік... Пра яго складзена шмат песень, напісана шмат раманаў, апавесцей, вершаў, пастановаў, фільмаў, яму прысвяцілі свае палотны мастакі, яго ўвасобілі ў граніце і мармурі скульптары. Але тэма «Кастрычніка, яго правадыра Уладзіміра Ільіча Леніна, тэма гераікі рэвалюцыйнай барацьбы — веча хвалюе і натхняе. З яе жыватворных вытокаў бяруць і будучы браць пачатак новыя творы пісьменнікаў, мастакоў, каліграфіраў...

Сёння мы даем слова тым, хто заняты цяпер адлюстраваннем тэмы Кастрычніка ў сваёй творчасці.

ВОГНЕННЫЯ ВЁРСТЫ

А. ГЛЕБАЎ,
скульптар,
народны мастак БССР

— Прыгадваю сваё маленства. Праходзіла яно ў вёсцы Звэровічы, што на Смаленшчыне. Хоць быў я малым, але ўразаўся ў памяць дні, калі да нашай вёскі дакацілася вестка пра Кастрычніцкую рэвалюцыю. Чырвоны сцяг памятаю, мігчыню высюўваю...

Але найбольш выразна запамніліся чырвоныя коннікі Ган. Гэта было ўжо ў грамадзянскай вайне. Ехалі, скакалі яны на стаянкіх праз нашу вёску з віноўкамі за плячымі ды шаблямі на поясе. З зайдраццю глядзелі ім услед мы, малыя хлапчкі. Самім карцеца сесці ў сёдлы і віхурай паймацца разам з кавалерыстамі. Мы ўжо ведалі — яны: едуць абараняць рэвалюцыю...

Мінула многа гады, але засталася ў душы жыць рамантыка тых далёкіх часоў. І калі цяпер я працую над скульптурнай групай «Коннікі», дык лічю разнібы пераносіцца ў тое рамантычнае мінулае... Гэта мая работа будзе стаяць у зале грамадзянскай вайны ў новым Беларускам дзяржаўным музеі.

Увогуле тэма грамадзянскай вайны мне вельмі блізка. І асабліва захапляе мяне чалавек на баявым кані. На конях паказаў я і выдатных палкаводцаў М. В. Фрунзе і С. М. Будзёўнага, мае работы «Атана», «Элегія», «Будзёўнаўцы» — таксама пра чырвоных коннікаў. Пра тых, хто ў жорсткіх бітвах абараняў заваёвы Кастрычніцкай рэвалюцыі.

З тамай грамадзянскай вайны я думаю не расставацца і надалей.

АНТОН БЯЛЕВІЧ

ЧУЮ РОКАТ ВЯСНЫ

Лістапад атакуе
Мой закутак лясны,
А я ў восень такую
Чую рокат вясны;

— Дарагія сыночкі,
Дакачалі вас!
І каўшы, і збаночкі
Ім паднеслі ў той час.

Той вясны шматгалосай,
Што Кастрычнік прынёс
Да пасёлкаў і вёсак,
Да садоў і бяроз.

Камісар дружнай часці
Людзям так гаварыў:
— І свабоду, і шчасце
Ленін вам ладарыў!

Праз пажоўкае лісце
Добра бачу ле;
Да яе магу выйсці,
А вясна мне плае

З краю беднасць прагонім,
Будзе хлеб на сталей.
І зацкалі коні
Капытамі ў сяле.

На далінах,
На ўзгорках,
На сясне,
Яліне...

Адпльвала лавіна
За сяло ў дэляляд,
Яркім жарам рабіны
Зіхацеў лістапад.

На будзёўнаўках зоркі
Сёння бачацца мне;

Нашы людзі, ад вяснін
Пазіралі туды,
Дзе звінеў новай песняй
Веснаход малады...

Бачу промені шашак
І ў абмотках салдат...
— Нашы, братачка!
— Нашы!...
Людзі хлынулі з хат. —

Лістапад атакуе
Мой закутак лясны,
А я ў восень такую
Чую рокат вясны!

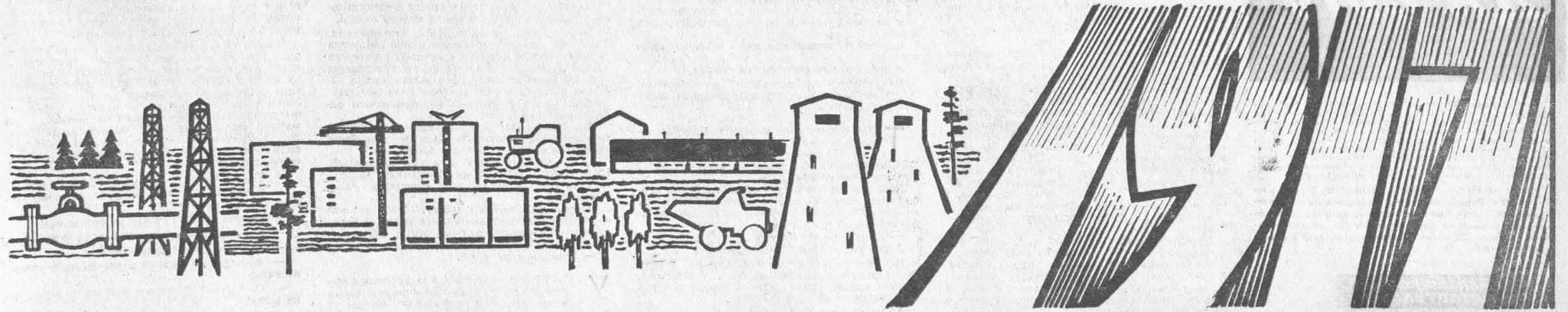
СПЕКТАКЛ, КАНЦЭРТЫ, ВЕЧАРЫ

ТЭАТРАЛЬНЫЯ наглядныя рэспублікі наладжваюць святочныя сустрэчы з рабочымі і службовымі прадпрыемстваў, калгаснікамі, воінамі Беларускай вайскай арганізацыі. Акадэмічны тэатр імя Я. Купалы ў дні свята пажаня спектакль «Павая». Арыстэты Дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Я. Коласа публікуюць са спектаклямі ў Сіне Дзёне, Арыстэты Дзяржаўнага драматычнага тэатра імя М. Горькага, Брэсцкага, Гомельскага, Магілёўскага тэатраў ладзіць шэфскія канцэрты для воінаў.

ДРАЦЬ ПРАЦОЎНЫХ Салігорска, Баранавіч, Рачыцы, Нава-Поланка, Асіповіч і іншых гарадоў і раённых цэнтраў выехалі брыгады Беларускай дзяржаўнай філармоніі. У складзе брыгад — заслужаныя арыстэты БССР В. Дзідзенка, М. Шышкін, майстар мастацкага чытанія А. Рыжкова і іншыя. На вэстрадных пляцоўках будзе гучаць беларускія песні, вершы Я. Купалы, Я. Коласа, байні К. Крапівы, інтэрмедзі.

КАЛЯ 10 тысяч святочных канцэртаў ладзіць працоўным рэспублікі самадзейныя вартысты.

ВЯЛІКАМУ КАСТРЫЧНІКУ — СЛАВА!

У ПОШУКАХ ІСЦІНЫ

Не так даўно ў Рыме адбыўся чарговы наігрэс Еўрапейскага таварства пісьменнікаў. У складзе савецкай дэлегацыі ў рабоце наігрэсу прыняў удзел празаік Васіль Быкаў. Ніжэй друкуюцца яго нататкі.

Вечны горад сустракаў дэлегацыю чарговага наігрэсу Еўрапейскага таварства пісьменнікаў (КОМЕС) летнім пеліней і сонцам. Над сталіцай вулічных кафе і тратарыяў, ствараючы прыемную прахалоду, віселі сграцілаты тэатры, пешаходы на гарадскіх вуліцах аддавалі перавагу зацэнаванаму боку, а ў зялёным уоранстве рымскіх бульваруў не ўгадвалася яшчэ і аддалены прыметы вясені. І тым не менш паўднёвае сонца ўжо страціла свой летні імпат. Старод старажытных камяніч горада не дужа даймала снёпа, а што датычыцца залы для пасяджэнняў на via Nazionale, дык тут дзякуючы навішнім дасягненням тэхнікі адрэгуляваў сутні падтрымлівалася аднолькаваа тэмпература і патрэбная свежасць паветра. Шэсьце дзён у гэтых памешканнях на розных еўрапейскіх мовах гучалі памірковыя і гарачыя, доўгія і кароткія, напісаныя загалі і сцяжыныя экспромты прамовы ў абарону і супраць літаратурынага авангарда ўчора і сёння.

Але з самых першых выступленняў стала відавочна, што ў сучасны момант ні ў адной літаратуры не існуе больш-менш дакладнага літаратурынага вызначэння прадмета дыялога. Добрая палова прамоваў рабіла беспаспяховыя спробы сфармуляваць паняцце авангарда, некаторыя частка, аднак, з самага пачатку абвіла гэтую спробу беспаспяховай. Так, бельгійскі Гафо сказаў, што сапраўдны авангард сучаснасці можна вызначыць толькі гісторыя. Мы бачым авангард учарашняга, але сённяшні авангард можна быць вызначаны толькі баўтра.

І тым не менш для ўдзельнікаў наігрэсу было даволі важна хоць бы ў агульных рысах уявіць сутнасць таго, што ўключае ў сябе гэты тэрмін. Трэба адразу зазначыць, што справа гэта аказалася даволі складанай.

На Захадзе азначэнне літаратурынага авангарда ўвабрала ў сябе настолькі шматаспартуюны і рознахарактэрны літаратурынага паняцце, што стварылася рэальная прадпсылка разабрування берагоў гэтай паніжцы. Сапраўды, як пісала пераходзілі кангрэсу лонданская газета «Таймс», «авангард у тым яго выглядзе, у якім прадстаўлены цяпер... ахоплівае ўсе ступені галенту і адсутнасці таленту. Няма болей сэнсу разглядаць яго як адзінае цэлае, састаўляючы часткі ягона маюць аднолькавую каштоўнасць».

Вядзь, у значнай меры газета мае рэальна сучасны літаратурынага авангард пачынаючы ад самага фармальнага свайго крыла — летрызму за яго лідарам Ісідорам Ісу, ахоплівае сабой творчасць такіх вельмі розных пісьменнікаў, як Бекет, Жане, Орзул, Олбі, Хакслі, Франц Мона, аўтаруў школы «новага рамана» і іншых аж да Намю, Сартра і Іянеска, філосафія і асабліва драматургія якіх мае вельмі значны сацыяльна-палітычны аспект і некаторымі сваімі бакамі ўшчыльную набліжаецца да рэалізму. І хоць няма фармальна і іншых відавочных адзнак прыналежнасці да гэтай плыні, усё названыя мастакі, а таксама іх прыхільнікі сыходзяцца на адным — страце веры ў зольнасць чалавека вырашчыць праблемы грамадства. Іх распач дагннула той ступені, калі, як пісаў Дж. Віктар у «Палітыкал эфер» — органы кампарты ЗША, яна распаўсюджваецца не толькі на чалавецтва ў цэлым, але і на кожнага чалавека ў асобку.

І разам з тым шмат што ў творчасці авангарда, асабліва драматургія т. зв. «абсурдыстаў», адбылося даволі шырокае папулярнасць на Захадзе. У значнай меры гэта можна вытлумачыць тым, што лепшыя прадстаўнікі авангардызму пры ўсёй амежаванасці свайго метаду ўздзімаюць кардынальныя праблемы чалавечага і-

спяхова выкарыстоўваючы метады алегорыі і гіпербалы, са значнай мастацкай сілай паказвае небіспэку фашызму і грамадства, а ў другой сваёй п'есе «Забойца» ставіць карыныя праблемы бялагічнага быцця. Драматург Олбі ў п'есе «Зларанне ў зварышцы» высока ўзімае выкрываючы пафас супраць дробнабуржуазнага светлагляду. Яіане даследуе праблемы каланіялізму і праблемы карушчы, а Бекет драматызуе інтэлектуальнае паўсядзённага існавання без пераходаў у прыватнай атмасферы ілюзіяў. Праўда, гучаючына займаюцца сацыяльнымі праблемама часу, драматургія гэтых і некаторых іншых аўтаруў авангарда не толькі не шукае спосабаў іх вырашэння, а наадварот — усімі сродкама даводзіць незабэжэннасць паражэння ўсялякай спробы ў даіым напрамку. І гэта — звычайны і натуральны вынік усёй авангардысцкай плыні, у ідэйным субстраце якой ляжыць даволі пашыраная ідэя на Захадзе філосафія экзистэнцыялізму з яе вельмі амежаванымі пазітыўнымі магчымасцама.

У самым пачатку дыскусіі на кангрэсе з вялікай і выдатнай аргументацыяй хоць і не бесспрэчнай прамовай выступіў французскі пісьменнік і філосаф Іван Поль Сартр. Ён значна расшырыў рамкі размовы, адразу і рашуча памірнуўшы ўвагу ў ўдзельнікаў да праблем т. зв. новых культур, культуру народаў Афрыкі і Усходу. На думку Сартра, галоўная і найпершая задача авангарда — убагачэнне мовы (ва ўмовах Захаду) і стварэнне мастацкай мовы навава ў краінах, што абдукаюцца да самастойнага развіцця; тая функцыя ў гэтым сэнсе, якую ў Еўропе выканалі Джойс, Кафка, а ў рускіх — Салжаніцын, ішчэ чакае сваіх місіянераў у Афрыцы і Лацінскай Амерыцы, народы якіх у слух розных історычных прычын не прымаюць нашай сучаснай культуры і закланочаны цяпер «абрам чарапоў» свайі стражанай культуры. У сучасных умовах, сказаў Сартр, асабліва важна знаходзіць сувязі культуры нават і шляхам разрыву з традыцыяма мінулага. У краінах Афрыкі, напрыклад, роля пісьменніка значна больш актыўная, чым у краінах старой культуры, дзе гэта перадаполенне традыцый куды больш цяжкае. Там жа больш магчымасцей і для авангарда, бо мова каланізатараў стала ўжо сродкам адчужэння, і пісаць для гэтых людзей значыць амаль навава ствараць літаратурынагу мову. Авангард нашага часу, сказаў у заключэнне Сартр, вызначаецца не толькі тым, што ён стварае, колыкі тым, што ён адварцае. Сапраўдным авангардам мінулага быў, на думку прамоваўца, даідазм, а сюррэалізм — гэта тое самае значнае, што мы маем за апошні час.

Сустрапа з вялікай увагай выступіў І. П. Сартр разам з прадстаўніцама апададысментама ў многіх удзельнікаў кангрэсу выклікала і жаданне спрачацца. Пісьменнікі-рэалісты, пагаджаючыся з сацыяльнай накіраванасцю прамовы славагата філосафа, не маглі падзяліць яго фармальніцкіх густаў і схільнасцей.

Справа не ў словах і вызначэнні тэрмінаў, сказаў у адказ некаторым ападагетам авангардызму А. Твардоўскі. Галоўная труднасць нашага дыялога ў тым, што авангард не прадставіў прадмета (твору) для абмеркавання. Для мяне галоўнае і рашаючае ў мастацкім творы, кажа Твардоўскі, гэта неабходнасць яго паўнелення ў літаратуры. Ці можа ён быць? Эксперыментам са сабе, можа, і не благаз з'ява, але ўсё справа ў тым, ці прыме ў ім удзел чытач. «Працэс» Кафкі і «Насарог» Іянеска пры ўсёй ускладненасці іх формы маюць значны рэальны змест, і гэта робіць іх даступнымі і важнымі для нас. Мастак не можа не мець сваіх абавязкаў перад грамадствам. У якасці прыкладу высокага ўсведамлення гэтых абавязкаў

А. Твардоўскі называе «Чуму» Камяі і «Па кім звоніць эвон» Хамінгуэй. Аб важнасці і складанасці праблем авангарда гаварылі шматлікія прамовцы — прадстаўнікі розных краін. Нягледзячы на сваё суб'ектыўнае стаўленне да гэтага напрамку, амаль усе яны, як прыхільнікі авангарда (Француз М. Надо, італьянец Барэл, бельгійскі Гафо, румын Ботэз), гэта яно прыняцшыя пратэсты (савецкі крытык Ф. Стучоў, латвіскаў Давытчоў, француз Вейдле) зыходзілі на тым, што гэтага літаратурынага плыні пакуль што і ў значнай меры знаходзіцца ў стане пошукуў, эксперымента і ішчэ не стварыла творуў, якія б давалі магчымасць склаці канчатковае ўяўленне аб ёй. В. Асэнсу ў сваім выступленні адстойваў права мастака на сумленныя эксперымента, найбольш аскравым прыкладам якога ён называе творчасць вядомага Італьянскага кінарэжысёра Ф. Феліні. Але французскі крытык і мастацтвазнаўца Ул. Вейдле не пагадзіўся з гэтай думкай савецкага пісьменніка. Ён выказаў меркаванне, што адзіны павага да тэрміна «эксперымента» гэтае ў наш час ад моднага пянер навукаўнасцтва. Але ж і ў навуцы эксперымента — гэта толькі спосаб праверкі гіпотэзы, а не мета пошукуў.

Некаторыя з літаратараў слухна гаварылі на кангрэсе пра небіспэку дыскрэдытацыі становіцца новага ў літаратуры з боку Ілжаавангарда, а таксама пра беспадстаўны нападкі на яго рознага роду філістаруў. Але і авангард групы — з'ява непажаданая, як сказаў Карал Лайцін (Фінляндія), бо можа прывесці да мовы, якая сама па сабе супрацьпаказана мастацтву.

Трэба зазначыць, што як прыхільнікі авангарда, так і яго праціўнікі выказалі на кангрэсе шмат слушнага. Няма таксама сумненняў ў тым, што ва ўсёй разнастайнасці заходзяга авангарда, пры пэлым шарагу самых розных ягоных зыхоў і несумяшчальных адна з другой якасцей, працэе нямаюць і сумленны людзей, некаторыя з якіх разглядаюць сваю творчасць як своеасабыты бунт супраць буржуазнага грамадства і яго культуры. У гэтым сэнсе заслужоўваюць увагу словы французскага авангардыста Марыса Надо, які сказаў, што жонкі мастака хоча быць наватарам і ў гэтым сэнсе ён шукае рызыкуючы сабой.

Так, у мінулае і зараз лепшым з прадстаўнікоў прагрэсіўнай літаратуры на Захадзе даводзіцца нялёгка. На адным з пасяджэнняў кангрэсу генеральны скартат таварства вядомы Італьянскі крытык Джон Карла Вігаралі паведамаў, што ў той самы час, калі ў Рыме пачаўся еўрапейскі дыялог пісьменнікаў, у заходнегерманскім горадзе Дарсэльдорфе фашызцыя і аскупатурныя элементы распачалі разуюшаную кампанію супраць аднаго з прагрэсіўных літаратараў ФРГ Гонтра Граса. Ён падпаўне дом пісьменніка і спалены на гарадскіх ілюшчы ягоныя кнігі, таксама як і кнігі Эрыка Каспера, Франсуаза Саган і іншых пісьменнікаў.

З той жа трыбуны кангрэсу партугальскія дэлегацы, апелуючы да Еўрапейскага таварства, расказвалі аб лёсе сваіх суайчыннікаў — пісьменнікаў Партугаліі і Мазамбіка, якіх арыштоўваюць, судзіць, саджаюць у турмы. Кангрэс прыняў спецыяльны аўтар да ЮНЕСКА і партугальскага ўрада з поваду фантаў тэорыу супраць літаратуры.

Тыздзень напружанай дыскусіі на via Nazionale вядома, не прынесў ні паражэння ападагетам авангарда, ні перамогі традыцыяналістам. Зрэшты, гэта і не было задачай кангрэсу. Галоўнае і самае важнае заключэнне ў тым, што прадстаўнікі розных літаратурынага ўмовах шчырасці і даверу зрабілі новыя крокі па шляху зближэння вельмі неадвольных, часам разнаполюсных пунктаў погляду на праблемы даволі пашыранага ў свеце сучаснага літаратурынага авангардызму. Пры гэтым амаль ва ўсіх выступленнях выказвалася думка аб тым, што ў сучасных умовах як ніколі важна камунікацыйнае азначэнне літаратуры.

Тыздзень напружанай дыскусіі на via Nazionale вядома, не прынесў ні паражэння ападагетам авангарда, ні перамогі традыцыяналістам. Зрэшты, гэта і не было задачай кангрэсу. Галоўнае і самае важнае заключэнне ў тым, што прадстаўнікі розных літаратурынага ўмовах шчырасці і даверу зрабілі новыя крокі па шляху зближэння вельмі неадвольных, часам разнаполюсных пунктаў погляду на праблемы даволі пашыранага ў свеце сучаснага літаратурынага авангардызму. Пры гэтым амаль ва ўсіх выступленнях выказвалася думка аб тым, што ў сучасных умовах як ніколі важна камунікацыйнае азначэнне літаратуры.

паўнейшая і старэйшая, чым я ўяўляла. А прысочка тая ж. І вочы са сміяшліваю.

І вось я расказаваў ёй, як пазнала яе па фатаграфіі. Сатыры сміяецца. Я кажу пра тое, якое ўражанне зрабіла на мяне яе трагічнае апавяданне «Хлопчык, які баіўся месца», прачытанае ў «Савецкай жаншчыне». Сатыры ўжо не сміецца. Яна падводзіць мяне да маленькай і вольнай жаншчы, якая сіццала стала непадалек. І гаворыць:

Гэта жонка Беляніса. Яна мая сестра. Яна патэсія. Хлопчык, пра якога я пісала, не сын, сын Беляніса. Ён нарадзіўся ў турме.

Я моцна паціскаю руку бясстрайнай жаншчы, жонцы пакаранага смерцю патрыяты, і гавару ёй, што, вярнуўшыся ў родную Беларусь, раскажу сваім землякам пра сустрачу з ёй.

Пытаюся пра сына. Яго завуць Нікас. Таксама, як завалі і яго бацьку. Яму трынаццаць гадоў. Ён вывучае рускую мову. Захапляецца матэматыкаю, тэхнікаю.

Жонка Беляніса ўсхвалявана расказвае:

Калі мая маці і сестра ўзлі маленькага Нікаса з турмы, яму не было і года. Ад гэтых, адчыніўшы дзверы ў сад, ён упершыню ўбачыў месца. Месца заўваж яму стражніцкай пачвары. І ён, перапакоханы, закрываў...

Да нашай групы падыходзіць сіва старая жанчына, вядомая грэчаская дзіцячая пісьменніца. Яна абдымае жонку Беляніса і з годнасцю гаворыць:

— Геранія. Гэта наша гераль-

Заслушаны арыст Народнога Рэспублікі Балгарыі Тошка Казаруў.

Мангольскія эквілібрыстка Іганэціца.

Стан Аурке з групы дэрсіраваных сабак (Румынія).

Савецкія гімнасты Сірцыяці.

Ліла — венгерскія танцоры на арэце.

Эміль Самеш з групы дэрсіраваных льюў і тыграў (Чэхаславакія).

Станіслаў Баста з групы дэрсіраваных сламоў (Польшча).

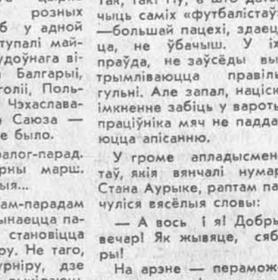
Станіслаў Баста з групы дэрсіраваных сламоў (Польшча).

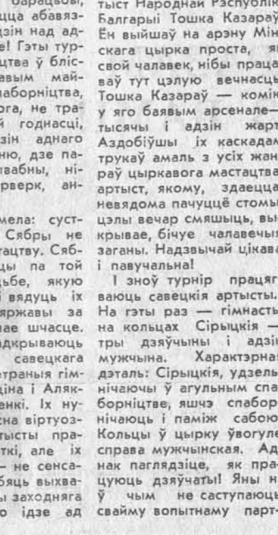
Ліла — венгерскія танцоры на арэце.

Эміль Самеш з групы дэрсіраваных льюў і тыграў (Чэхаславакія).

Станіслаў Баста з групы дэрсіраваных сламоў (Польшча).

Станіслаў Баста з групы дэрсіраваных сламоў (Польшча).

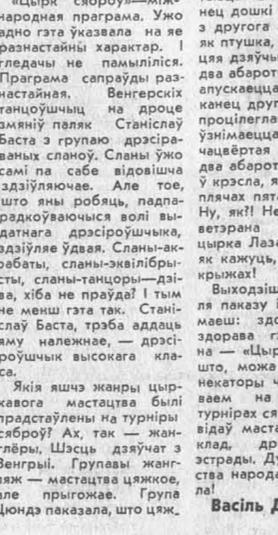
Ліла — венгерскія танцоры на арэце.

Эміль Самеш з групы дэрсіраваных льюў і тыграў (Чэхаславакія).

Станіслаў Баста з групы дэрсіраваных сламоў (Польшча).

Станіслаў Баста з групы дэрсіраваных сламоў (Польшча).

ЦЫРК ТУРНІР СЯБРОЎ

У якіцы мінулага месца Мініцы цырк, як заўсёды, запаліў свае агні. Аднак на гэты раз, як нам здалося, яны гарэл ярыч звычайнага. І не даўно. Паракляючыся з гірляндамі агнёў, сэрбрыны купал ажыўлеўа вясёлка з вясмы разнаколерных дэяржых чыгавуў.

Мінанам не адін раз доводзілася бачыць на арэце нашага цырка прадстаўнікоў розных краін. Але каб ў адной праграме выступілі майстры гэтага чудоўнага віду мастацтва Балгарыі, Венгрыі, Манголіі, Польшчы, Румыніі, Чэхаславакіі, Савецкага Саюза — такога яшчэ не было.

І вось — пралог-перадгучыць браўрыны марш. Грымьціць авіяны...

За прамогам-перадам адразу ж пачынаецца паказ. Арэна становіцца месцам турніру. Не таго, зразумела, турніру, дзе прадстаўнікі выкідаюць адзін аднаго з сядлаў, дзе, прымаючы прыёмны жорсткі барацьбы, людзі стараюцца абавязкова ўзяць адзін над адным верх. Ней Гаты турнір — саборніцтва ў бліскучым цыркавым майстарстве. Слаборніцтва, удзельнікі якога, не траціць уласнай годнасці, узнімаюць адзін аднаго на тую вышыню, дзе па чынавецка прызыбы, нібы яры фееверк, анісамбля.

І гэта зразумела: сустрапілі сябры. Сябры не толькі па мастацтву, Сябры, адначасна па той вялікай барацьбе, якую ў адным страі вядуць іх народы, іх дэяржыкі за агульнанароднае шчасце. Турнір адрываецца прадстаўнікі савецкага цырка — паветраныя гімнасты Валыяціна і Аляксандр Дэзвенскі. Іх нумар — радэкане віртуозныя трукі. Арысты працуюць без сеткі, але іх бясстраша — не сэнсацыя, якой любяць выхваляцца цыркавы заходзяга свету. Не, яно ідзе ад

раней вышучаных тым, што пры яго друкаванні ўпершыню прыменены сумешаны друк — м'ядаціта і металаграфія. Та-і-і спосаб друку надае блоку выразнасць, ярыскасць, малюўніцкасць.

Блок абрамыены мастаком Андрэем Котыравіч. Гравюра на метале выканана Ліліяй Маўравай. Памер блока 64 на 95 міліметраў. Цана 10 капеек.

Выпушчаны таксама спецыяльны мастацкі святковыя канверты і паштовыя суверены.

7 лістапада Міністэрства сувязі СССР арганізуе гэтанне знакаў паштовай аплата спецыяльным штурмлетам на гарадскіх і міжнародных паштамтах, у Ленінградзе, у сталіцах саюзных рэспублік.

добрай школы, ад упэўненасці ў свае сілы і бліскучага майстарства.

За савецкімі арыстамі на арэну турніру сяброў уступіў Стан Аурке з Румыніі. Яго група дэрсіраваных сабак-футбалістаў выклікала ў гледзючой такоа ажыўленне, якому моцна пазайздросціць большыя чыгавыя сабакі на працягу стадыёнах. Так, таці Ну, а што датычыцца саміх «футбалістаў» — большай пацехі, здаецца, не ўбачыш. У іх, праўда, не заўсёды відрымляюцца правылі гульні. Але запал, націск, імкненне забіць у варты праціўніка мяч не пададаюць анічога.

У гоме апладысментуў, якія вянчалі нумар Стана Аурке, раптам пачуліся вясёлыя словы:

— А вось і я! Добры вачер! Як жыўце, сябры!

На арэне — пераможца аднаго з міжнародных конкурсаў цыркавага мастацтва заслужаны арыст Народнога Рэспублікі Балгарыі Тошка Казаруў. Ён выйшаў на арэну Мінскага цырка проста, як свой чалавек, нібы прачытаў тут цэлаю вяснісца. Тошка Казаруў — комік, у яго б'явы арсенале — тэматычны і адзін жарт. Аздобушы іх каскедам трукі амань з усіх жанраў цыркавага мастацтва, арыст, якому, здаецца, невядома паучыць стомы, цэлы вачер сміяшчы, выкрывае, б'іне чалавечыя заганы. Надзвычай цікава і павучальна!

І зноў турнір працягваецца савецкай арыстамі. На гэты раз — гімнасты на кольцах Сірцыяці — тры дэяржыкі і адзін мужчына. Характэрная дэтал: Сірцыяці, удзельнічыцы ў агульным спартовам, яшчэ слаборнічыцы і паміж сабою. Кольцы ў цырку ўвогуле справа мужчынска. Аднак паглядзіце, як працуюць дэяржыкі! Яны ні сымі і міжнародным паштамтах, у Ленінградзе, у сталіцах саюзных рэспублік.

Выходзіць з цырка палка лікаў і міжвоў думаш: здарва, вельмі здарва, гэта прыдунае — «Цырк сяброў!» А што, можа быць, праз некаторы час мы пабываем на міжнародных турнірах сяброў і ў іншых відах мастацтва, напрыклад, драмы, оперы, эстрады. Духоўна адзіства народаў — вялікая сіла!

Васіль ДАНІЛЕВІЧ.

МЫ РЫХТУЕМСЯ ДА СВЯТА.

«МЫ — ТАВАРЫШЫ»

Маладая пісьменніца Алена Кобец-Філімонава нядаўна прыхіла з Афін. Гэтыя нататкі частка іх ўражанняў ад знамстваў і сустрач у Грэцыі.

Я шукаю жанчыну са сміяшлівым вачыма і нарочкай стрыжкай. Ёй трыццаць два гады. Яна сярэдняга росту. Смуглявая брутетка.

Такой была ў мам уяўленні Дзідо Сатырыу, прагрэсіўная грэчаская пісьменніца. Я бачыла не толькі адзін раз на здымку ў снежакіім нумары часопіса «Савецкая жаншчына» за 1964 год.

Дзверы вестыбіюла бясшумна расчыняюцца і зачыняюцца, упускаючы новых гасцей, а за адно і свежы красавіцкі вачер з саладаватым пахам адцвітаючай мімазы.

На кактыль, арганізаваны савецкім пасольствам у гонар маскоўскіх пісьменнікаў, якія гасцілі ў Афінах, сабраліся лепшыя, перадавыя людзі Грэцыі. Сярод іх Мікі Тэадаракі, таленавіты грэчаскі дыржор і кампазітар, кіраўнік дэмакратычнай арганізацыі «Маладзёў Ламбракіс», дэпутат ЭДА. У ліку запрошаных і Малюсі Гіэас. Але ён не прыехаў. Ён вельмі хворы.

Госці адуваюць сабе свабодна. Разбіўшыся на групы, пра нешта гавораць, сміяюцца. Там, дзе выхлад на тэрасу, акружыл Сяргей Смірнова, фатаграфуюцца з ім. Кожную мінуту загараецца дымчача ў фотарэпартажэра. А я шукаю жанчыну са сміяшлівым вачыма і нарочкай стрыжкай.

Я пазнала яе. Яна аказалася невясёлагага росту, трохі

ня. Я яе вельмі люблю. — І тут жа дадае: — Мне вельмі падабаецца руская мова. Яна нагадвае мне сёу пушак.

Падыхла яшчэ адна грэчаская патэсія, якая іздаўна вярнулася з Парыжа. Яна сказала: — Калі я была ў Парыжы, дык заблыла пра сваіх дзятэй. Настолькі прыгожы гэты горад. Але я падзяляю думку Маякоўскага:

Я хотел бы жить и умереть в Париже, Если б не было такой земли — Москва.

Мне было радасна ад таго, што ў кожным слове і позырку гэтых чудоўных людзей, барацьбітоў за мір і справядлівасць, я адчувала глыбокую сімпатыю да нас, савецкіх людзей.

Я іду з палітоўскама сынам па вуліцы Панелісіміу. Гэта галоўная вуліца Афін. Ад асфальта, награтата сонцам, патыхае гарачыні. Насперна бялюча глядзюць на белы марму дамоў, якія адбываюць паўднёвае ліпенскае сонца. Дзімка жмурыць вочы. Мы спыняемся ля стракатага кіска, каб купіць яму акюры з дымчатым шкельцам. Грэк-гандляр даведзіўшы, што мы з Савецкага Саюза, уздрадана высоквачае з палаты, хапае маю руку, да болю сціскае:

— О! Рускоі! Таварыш!

Ён сціскаецца і сёб гаворыць, гаворыць на роднай мове, арыду пастанючы рускія словы. З яго тасту красамуюнасці я зразумела, што ён быў у Расіі... Ён быў камсамольцам... Вачуў Леніна...

Наблізіўшыся да мяне амаль ушчыльную, ён хуценька адварнуў штырфель ліжніка. І такса-

ма хуценька адшыў. Я паспе-ла разгледзець знарок, на якім намаляваны вядомы будан Леніна, а на змалёвай паверхні буйнымі рускімі літарамі надпіс: Радзіў!

Усё гэта адбылося ў адзін момант. Я не паспеда адмацацца, як ля нас, нібы з-пад зямлі, выраслі двое. Грэк-гандляр тут жа пачаў мерачь майму палатку акюры. Потым забег у палатку і вярнуўся адгуд з вялікай пліткай шакаладу. Грочай за пакалад ён не ўзавуў. Ён падаруў яго савецкаму хлопчыку.

На развітанне грэк яшчэ раз паціскаў мне руку і, не звяртаючы ўвагі на тых дваіх, што сачылі за намі, з дэплай усмешкай сказаў:

— Мы — таварышы! «Гроду Аіду». Старажытнейшы тэатр. Яму каля дзюх з палавінаю тысяч гадоў. На мармурых лаўках у глядзельнай зале мянялі падушчкі. Жывёньскія вачы ў Афінах калядзілаўца. Ды неба сёння трохі пахмурнае. Нацяжны сядзіць, накінуўшы на плечы цяплага шалі.

Тэатр поўны. Усім не хапіла месца. Людзі слухаюць сточыч. Ля дыржорскага пульта савецкі кампазітар Арам Хачатурян. Музыка павольна і ціха запавуе арэае. Але вось мелодыя нарастае і ў імкльвым узлечце амырваецца з паўбурглай чапы амырваецца, узлітаюцца да вяршыні Акропаля, да асветленых руін Парфёнона.

Сёння аўтарскі канцэрт. З вялікім майстарствам выконваюць творы А. Хачатуряна нашы савецкія музыканты — вялэнчалістка Наталія Шахаўская і пяністэ Янаў Флер.

Пяць тысяч чалавек аплаздурую савецкаму мастацтву. І ў таяскага лосным хоры «Брава» мрочыца мне:

— Мы — таварышы! Афіны — Мінск.

ма хуценька адшыў. Я паспе-ла разгледзець знарок, на якім намаляваны вядомы будан Леніна, а на змалёвай паверхні буйнымі рускімі літарамі надпіс: Радзіў!

Усё гэта адбылося ў адзін момант. Я не паспеда адмацацца, як ля нас, нібы з-пад зямлі, выраслі двое. Грэк-гандляр тут жа пачаў мерачь майму палатку акюры. Потым забег у палатку і вярнуўся адгуд з вялікай пліткай шакаладу. Грочай за пакалад ён не ўзавуў. Ён падаруў яго савецкаму хлопчыку.

На развітанне грэк яшчэ раз паціскаў мне руку і, не звяртаючы ўвагі на тых дваіх, што сачылі за намі, з дэплай усмешкай сказаў:

— Мы — таварышы! «Гроду Аіду». Старажытнейшы тэатр. Яму каля дзюх з палавінаю тысяч гадоў. На мармурых лаўках у глядзельнай зале мянялі падушчкі. Жывёньскія вачы ў Афінах калядзілаўца. Ды неба сёння трох